

ALEXANDRE

de Volkskrant

BEELDENDE KUNST ★★★★★

De onbekende Lois Dodd verdringt Mondriaan: twee huizen in de fik doen alles kantelen

In Kunstmuseum Den Haag krijgt de 98-jarige Amerikaanse kunstenaar Lois Dodd haar eerste Europese overzichtstentoonstelling, waar haar intieme, observerende werken verrassend worden gecombineerd met vroege schilderijen van Piet Mondriaan.

Rutger Pontzen

schrijft voor de Volkskrant over beeldende kunst.

18 september 2025, 11:45

Een kunstgreep, dat is het. Om tussen de schilderijen van Lois Dodd, in het Kunstmuseum Den Haag, ook een paar schilderijen van Piet Mondriaan te hangen. Het zijn er slechts drie – maar toch.

Nu is Lois Dodd (1927) in Nederland geen bekende, dus een extra zetje in de rug kan geen kwaad. Voor de inmiddels 98-jarige Amerikaanse kunstenaar is haar presentatie in Den Haag überhaupt het eerste overzicht in Europa. Maar ook in de Verenigde Staten is ze geen beroemdheid.

Tussen de ijzervreters

De kunstgeschiedenis heeft haar, net als zoveel andere vrouwen, tot ver in de marges weggeduwd. Ook door haar wat klassiek geschoolde, figuratieve stijl die gemengd werd in de opkomst van de dominante generatie abstracte en minimalistische kunstenaars van de jaren zestig met mannelijke ijzervreters als Frank Stella, Robert Mangold en Ellsworth Kelly.

Daartussen past Dodd inderdaad niet. Ze was en is toch de schilder van de kleine, herkenbare onderwerpen. Dat blijkt ook in Den Haag: uitzicht uit het raam van haar huis in Delaware Water Gap, de bomen rond haar residentie in Maine, de begraafplaats naast haar studio aan de Lower East Side in New York.

Het merendeel van de onderwerpen ligt dicht bij waar ze woont. Interieurs met spiegels. Bloemen in de tuin. Lichtval op een trap. Schoon gelapte vensterruiten. Drogende lakens aan de lijn.

ALEXANDRE

Het oogt allemaal even huiselijk als vertrouwd. Niet onheilspellend. Wel goed geobserveerd. Tot in de details, hoe gestileerd die ook zijn. Want Dodd is een meester in het vereenvoudigen. Een berg wordt onder haar handen al snel een halve cirkel. Een huis een piramidale constructie.

Overbodige toevoegingen

De Mondriaans ogen in eerste instantie als overbodige toevoegingen op de expositie. Met vroeg werk dat Piet maakte tussen 1904 en 1917: de eerste jaren dat hij zijn weg verkende richting totale abstractie, van koeien naar roze-blauwe vlakken; werk waarmee hij als met een koevoet een nieuwe wereld openbrak.

Het oogt vreemd, maar ook weer niet, als je Dodd mag geloven. De Amerikaanse schilder heeft altijd gezegd sterk door de Nederlander te zijn gevormd. En op zich klopt het ook wel. Het grid van zwarte lijnen van Mondriaan is herkenbaar in de horizontale en verticale vensterverdeling van Dodd. Piets semi-geometrische structuur van takken ligt besloten in Lois' bomenbos. Zijn latere rood-blauw-gele kleurvlakken resoneren in háár tuinscènes met drogend wasgoed.

Maar dan, als vanuit het niets, hangen daar in Den Haag, tussen al dat ordelijke werk, twee schilderijen van huizen in de fik. De vlammen slaan metershoog uit het dak. De hitte is zowat voelbaar. Het gevaar groot. Het idee (wat achteraf niet blijkt te kloppen) dat het misschien haar eigen huis betreft verhoogt de dramatiek.

Weg alle vriendelijkheid en gezelligheid. Weg de huiselijke tevredenheid. Weg de minuscule observaties. Weg Mondriaan. In deze twee taferelen overheerst de natuurkracht, de chaos. Het dak gaat eraf – letterlijk.

Ruimdenkender

Je gaat daarna toch even anders naar de rest van het werk kijken. Ruimdenkender. En minder met die blik van Mondriaan in je achterhoofd. Want met die hele Mondriaan-vergelijking doet Dodd zichzelf te kort, en het museum haar werk.

Door het brute schildergeweld van de vlammenzee valt pas op hoe ongestructureerd haar kleurnuances kunnen zijn als Dodd de dansende glinstering van het licht op golvend water schildert. De reflectie van winterbomen in een ijswak. Of de zoekende penseelstreken in het spoor van blauwe schaduwen in de sneeuw.

Hoogtepunt van haar eigenzinnige observerende oog is het schilderij met vier bewasemde ruitjes. Hoe waterdamp zich in de hoeken van het glas tegen het koude glas heeft afgezet. De zachte ondoorzichtigheid oogt even kil als het zal hebben aanvoeld.

ALEXANDRE

Of Mondriaan – en Mondriaan alleen – daarbij een rol heeft gespeeld, is discutabel. Natuurlijk moet je Dodds voorkeur daarin respecteren en haar stem alle recht van spreken geven. Maar als museum mag je ook op eigen kompas varen. Waarom geen schilderijen en tekeningen van andere kunstenaars tussen het werk van de Amerikaanse? Zoals Van Gogh, Cézanne, Edward Hopper, Peter Doig of Alex Katz.

Om een relatief onbekende kunstenaar met zo'n groot oeuvre te introduceren, zou je meer referenties mogen gebruiken. Het zou de breedte van Dodds werk ten goede komen en haar mogelijke kunsthistorische belang vergroten.

DODDS EERSTE JAAR OP DE KUNSTACADEMIE

'Een geweldige manier om aan een schildersopleiding te beginnen.' We schrijven het jaar 1945. Plaats: Cooper Union, de roemruchte kunstacademie in New York. Aan het woord is Lois Dodd over hoe ze haar eerste jaar daar begon: met het maken van eigen olieverf. En hoe ze de pigmenten met olie op een glazen plaat zelf moest fijnmalen om er tubes mee te vullen.

Dodd vertelt erover in de film die over haar in Kunstmuseum Den Haag te zien is. Het wordt je gelijk duidelijk dat materiaal en techniek belangrijke uitgangspunten in haar werk zijn. Dat dun schilderen haar stijl is: 'Ik kan gewoon geen dikke verf aanbrengen en daar blij mee zijn'. En dat ze op bruin papier begon – 'goedkoop materiaal' – om later naar kleine, dunne aluminium dakplaten over te stappen, en grotere formaten Masonite, een soort hardboard.

LOIS DODD: FRAMING THE EPHEMERAL

Beeldende kunst

★★★★☆

Kunstmuseum Den Haag. Tot en met 4 januari.